

KADIN DERGİLERİNDE ÖNCÜ BİR ERKEK AHMET EDİP VE *EV HOCASI* DERGİSİ*

Duygu OYLUBAŞ KATFAR**

Geliş Tarihi: Ağustos, 2017

Kabul Tarihi: Kasım, 2017

Öz

Osmanlı kadınları 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal yaşamdaki varlıklarını edebiyat dünyasında da göstermeye çalışmışlardır. Kadınların cinsiyetlerini saklamadan yazma cesareti edinmeleri erkeklerin onları yüreklendirerek yazmalarını sağlamalarıyla mümkün olmuştur. Bunun için de ilk kadın yazarların yetişmesine kadar nasıl yazılacağı konusunda rol modelleri erkek yazarlar olmuştur. Kadınların basın dünyasına katılmalarına destek olan erkekler, kadın dergi ve gazeteleri de yayımlayarak desteklerini sürdürmüşlerdir. Bu dergi ve gazetelerin çoğu haftalık ya da on beş günlük süreli yayınlardır. Bunlar arasında uzun ömürlü olanlar gibi kısa süre yayımlanmış olanlar da vardır. *Hanımlar (1882)*, *Parça Bohçası (1889)*, *Âlem-i Nisvân (1906)*, *Erkekler Dünyası (1913)*, *Kadınlık Hayatı (1913)*, *Seyyâle (1914)*, *Genç Kadın (1918)*, *Diyane (1920)*, *Ev Hocası (1923)* tek sayı çıkabilmiş kadın dergileridir. Bu çalışmada *Ev Hocası* adlı dergi tanıtılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı basın tarihi, kadın süreli yayınları, Ahmet Edip, *Ev Hocası* dergisi.

A PIONEER MEN IN WOMEN'S JOURNALS AND *EV HOCASI* JOURNAL

Abstract

Since the second half of the 19th century Ottoman women have tried to Show their existence in social life in the world of literature. When men encouraged women to write, women wrote their sex without hiding. For this, male writers have been role models for how to write until the first female writers are trained. Men who supported women's participation in the press world continued to support this by publishing women's journals and newspapers. Most of these journals and newspapers are weekly or fifteen-day periodicals. There are long-term publications in these journals and newspapers as well as short-term publications. *Hanımlar (1882)*, *Parça Bohçası (1889)*, *Âlem-i Nisvân (1906)*, *Erkekler Dünyası (1913)*, *Kadınlık Hayatı (1913)*, *Seyyâle (1914)*, *Genç Kadın (1918)*, *Diyane (1920)*, *Ev Hocası (1923)* are the women journals which had one issue. In this study, the journal called *Ev Hocası* will be introduced.

Keywords: Ottoman press history, woman's periodicals, Ahmet Edip, *Ev Hocası* journal.

* İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından 28-29 Kasım 2013 tarihinde düzenlenen 1. Genç Bilimadamları Sempozyumunda sunulmuş bildirinin genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş hâlidir. Bu makalede kullanılan Osmanlı Türkçesi metinlerine Hakkı Tark Us Koleksiyonu'ndan ulaşılmıştır: <http://www.tufts.ac.jp/common/fs/asw/tur/htu/>

** Arş. Gör.; Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, oylubas@gmail.com.

Giriş

Osmanlıda kadınlarla ilgili çalışmalar gerek edebî metinlerde gerek basın hayatında ‘dünyanın yarısı olma’ fikri üzerinden başlar. Namık Kemal’in “Terbiye-i Nisvan” makalesinde, Şemsettin Sami’nin *Kadınlar* risalesinde, Fatma Aliye Hanım’ın “Bablulardan İbret Alalım” başlıklı makalesinde olduğu gibi pek çok kişi tarafından kadının sosyal hayat içindeki yeri; iyi bir eş ve iyi bir anne olma rolleri ile tanımlanır. Bu roller Tanzimat dönemindeki aydınlar tarafından yeni bir medeniyet dairesine geçiş üzerinden değerlendirilir ve kadınları sosyal hayata ev içindeki deneyimleri hazırlar. Kadınlar medeniyeti ev içinde kendilerine öğretmenlik yapan erkeklerden ve kitaplardan tanır.

İlk olarak Namık Kemal, “Terbiye-i Nisvan”da Osmanlı’daki kadınlık rollerini sorgular. Kadınların erkeklerin hizmetini görmekle yükümlü olmadıklarını belirterek, eğitim ve terbiyeden yoksun kadınların toplumdaki konumlarını yarısı felçli vücuda benzetir:

“(…) Hâlbuki onlar dahi âdeta bizim gibi insan olup cemiyet-i beşeriyenin bilcümle menâfiinden hissedâr oldukları ve erkekler kadınlara hizmetkâr olmak için yaratılmadığı müsellemler bulunduğu hâlde meşakk-ı sa’y ve ikdamdan niçin vâreste olsunlar. Bu hâlin mazarratı yalnız efrada ait olmayıp vücud-ı beşer her türlü esbab-ı ma’muriyetin ruhu mesâbesinde olduğu hâlde ben-i nev’imizden nısf ve belki daha ziyadesinin diğerlerinin semere-i mesaisi ile taayyüş ve tezeyyün ederek atalet halinde kalması teâvün-i umumî kaide-i esasiyesine ne derecelerde halel vereceği ve belki hey’et-i milleti vücudun bir tarafına âriz olan illet-i fâlîce kadar ızrâr etmekte olduğu meydandadır.” (Namık Kemal, 1862: 1).

Benzer düşünceden hareketle kadınların terbiye edilmesi ile toplumun yarısının terbiye edilmiş olacağı ve kadınların terbiyesinin evlatlarında da devam edeceği ümidi, Osmanlıda kadın üzerine dikkatle ve önemle düşünmeyi başlatır. Bu düşünce daha sonra Şemsettin Sami tarafından şöyle dile getirilmiştir:

“(…) Kadınların terbiyesinin ehemmiyetini meydana koyacak daha iki sebep vardır: Biri kadınların küre-i arz ahalisinin nısfı buldukları münasebetle, bunların terbiyesiyle nev-i beşerin yarısının terbiye olunacağı ve diğeri kadınların âdeta insan fabrikası hükmünde olmasıyla ve insanlar onlar tarafından dünyaya getirilip, onlar tarafından terbiye oldukları münasebetle, kadınların terbiyesi evlatlarına geçeceğinden, kadınların terbiye olunmasıyla, istikbal için bütün nev-i beşerin terbiye edilmiş olacağı maddesidir.” (Şemsettin Sami, 1879: 22).

Şemsettin Sami’nin Osmanlı kadınları hakkındaki görüşlerinin ele alındığı *Kadınlar* risalesini tanıtan Şahika Karaca, “Şemsettin Sami ve Kadınlar” başlıklı makalesinde bu

düşüncelerin Osmanlı Devleti'nin kadınlar hakkında takip edebileceği önemli bir yol olduğunu vurgulamıştır. (Karaca, 2010: 146)

Ahmet Mithat Efendi; Namık Kemal ve Şemsettin Sami'den farklı olarak benzer konudaki düşüncelerini bir kadını yetiştirerek gösterir. Türk edebiyatının ilk yazar kadın unvanını taşıyan Fatma Aliye Hanım, onun kadınlarla ilgili ürettiği tekliflerinin bir uygulayıcısıdır. "(...) Devre Ahmet Mithat Efendi'nin teklif ettiği ve adım adım hazırladığı bir proje olarak katılır." (Argunşah, 2016: 189) Ahmet Mithat Efendi ona mektuplarıyla, yazılarını denetleyerek ve makalelerinin yayımlanmasını sağlayarak yardımcı olur. Mithat Efendi böylece başta Fatma Aliye olmak üzere kadınların kendi çizdiği çerçevede ilerlemelerini sağlamış olur. *Fazıl ve Feylesof Kızım Fatma Aliye'ye Mektuplar*'da kadınlar için "Cemiyet-i medeniyenin yarından çok a'zâsını onlar teşkil etmiyorlar mı?" (Ahmet Mithat Efendi, 2011: 223) der. Fatma Aliye Hanım'ın da buna benzer sözleri vardır. Onun dileği de Avrupa'da erkeklerin kadınların yetişmesine buldukları katkının Osmanlıda da gerçekleşmesidir:

"(...) Terakkiyatın âli derecelerine vusul ile kemalat-ı insaniye lezaizini tatmış olan bir milletin erkekleri, neviyyetlerinin yarısını teşkil eden kadınların da terakkiyatına hizmet ve muavenet eyledikleri şimdiye kadar görülegelen bir şeydir. İnşallah bu gibi erbab-ı sa'y ve himmet bizde dahi kesretle görülür de bizim erkeklerimizin dahi terakkiyatın o âli mertebelerine vasıl olduğu cihan-ı medeniyet ve insaniyet tarafından tasdik olunur." (Fatma Aliye, 1895: 2).

Kadınlar hakkında söz eden erkeklerin yetiştirdiği kadınlar sadece gazete ve dergilere yazmakla kalmamış, topluluk önünde konuşmalar da yapmıştır. Bu kadınlar cesaretlerini kazandıktan sonra yazmayı kürsülerden geniş kitlelere hitaba doğru genişletmişlerdir. Konuşmalarında kendi cinslerinin karşı cins kadar doğal bir bütünün parçası olduklarını vurgularlar. Böylece 20. yüzyılda da 'dünyanın yarısı olma' fikrinin devam ettiği görülmektedir. Müfide Ferid, 1919 yılında (17 Nisan 1335) Türk Kadını Dershanesi'nde verdiği konferansta kadın ve erkeğin birbirini tamamladıkları görüşüne işaret eder:

"(...) Hâlbuki beşeriyet, yarısı erkekten, yarısı kadından mürekkep bir küldür; bu küllün yarısını âtil bırakıp diğer yarısını yürütmek imkânı var mıdır? Nasıl ki bir vücudun yarısı meflûc ve âtil kalınca, o vücut yürüyemez, kuvvetle yaşayamaz ve nihayet ölmeye mahkûm olur. Öylece kadını yürütmeyen, ilerletmeyen, yükseltmeyen cemiyet de yürüyemez ve yaşayamaz." (Müfide Ferid [TEK], 1919: 305).

Buna göre 19. yüzyıl, Osmanlı toplumunun kadın konusunda farkındalık kazandığı bir başlangıç dönemi ve 20. yüzyıla tecrübeli bir geçiş olur. Osmanlı'da değişmesi için çabalanan

kadınlık rolleri, kadını yetiştirmek isteyen öncü erkeklerle tartışma alanına girer. Tanzimat'tan sonraki gelişmelerle zihinsel dönüşümünü gerçekleştirmiş erkekler kendilerini anlayabilecek kadınlarla bir arada olmak isterler. Bu sebeple kadınları yetiştirmeyi görev edinirler. Ancak bunu yaparken kadınlar iyi eş - iyi anne rollerini sürdürmeli (Toska, 1998: 75) ve 'yeni dünya' düzeninin eğitim ve terbiyesinden de geri kalmamalıdır. Yani erkekler kadınların ilerlemesinde gösterdikleri çabada denge gözetmişlerdir. Erkekler öncelikle yakınlarındaki kadınların değişmesinde öncü olmuşlardır. Ev içindeki eğitimden bir kadın basın tarihinin oluşmasına kadar uzayan bu süreç, kadının birey olarak algılanmasına yönelik olmasa da önemli bir basamaktır.

Ahmet Edip'in Kadın Dergilerindeki Öncülüğü

Ev Hocası dergisinin sahibi ve müdürü olan Ahmet Edip, Tedrisat-ı İptidaiye ve İnas İdadisi Müdürlüğü'nde bulunmuş ve Anadolu Maarif Kitaphanesi'nin de kurucusudur. Kadınların eğitilmeleri için düşüncelerini harekete geçirecek yerin okul ve yayın hayatı olduğunu düşünüp önce *Bilgi Yurdu*'nu kurar. (Temmuz 1332/1916)

“Yaz mevsimi olmasına rağmen 80 öğrenci ile derslere başlayarak bir yıl sonra bu sayıyı 200'e yükseltir. Okullardaki gibi derslere devam mecburiyeti olmadığından hanımlar istedikleri derslere girmektedirler. Burada hesap, hendese, ilm-i eşya, tarih, coğrafya, Fransızca, Almanca, İngilizce, piyano, keman, ud, dikiş, Türkçe, resim, ilm-i tabiiye, riyaziye, terbiye ilmi ve çocuk büyütme, terbiye-i bedeniye, okuma-yazma gibi dersler okutulmaktadır. Her ayda hiç okuma-yazma bilmeyen 30'ar hanım ilim tahsiline sevk edilebilecek hale getirilmektedir.” (Kurnaz, 1991: 86)

Ahmet Edip, bu okulun faaliyetlerinin yayılması ve bütün Türk kadınlarına ulaşabilmek için *Bilgi Yurdu Işığı/ Bilgi Yurdu* dergisini yayımlar. Ahmet Edip'in *Bilgi Yurdu Işığı*'ndeki yazıları:

“Musahabe-i Fennîye”, 15 Mayıs 1333, S. 2, s. 17-19.

“Musahabe-i Fennîye”, 15 Haziran 1333, S. 3, s. 33-34.

“Teşekkür”, 15 Temmuz 1333, S. 4, s. 64.

“Musahabe-i Fennîye”, 15 Ağustos 1333, S. 5, s. 65-69.

“Musahabe-i Fennîye”, 15 Teşrinievvel, S. 7, s. 97-99.

“Musahabe-i Fennîye”, 15 Teşrinisani, S. 8, s. 113-114.

“Musahabe-i Fennîye”, 15 Kânunuevvel, S. 9, s. 129-131.

“Musahabe-i Fennîye”, 1 Şubat 1334, S. 10, s. 145-146.

“Musahabe-i Fennîye”, 1 Mart 1334, S. 11, s. 161-164.

“Musahabe-i Fennîye”, 1 Nisan 1334, S. 12, s. 177-179.

“Tarih-i Arzdan: Arzın Sinni”, Ağustos 1334, S. 16, s. 257-258.

Ahmet Edip’in *Bilgi Yurdu Işığı*’ndaki yazıları ele alındığında mikroplardan sakınmak, dişlere özen göstermek, zamanında yemek yemek, mideye zarar veren davranışlar, bitkilerden şifa bulma, yürüyüş yapma ve zamanında uyku, fikren erkeklerle yarışmak için eğitim görme ihtiyacı, çalışma hayatına giren kadınların daha çok yorulacağı düşüncesiyle sağlıklı ve mücadeleci olmaları gereği, dünyanın yaşı ile ilgili hesaplar gibi kadınları bireysel ve sosyal hayatlarında eğitecek çeşitli konulara değindiği görülmektedir. Onun, *Bilgi Yurdu Işığı/Bilgi Yurdu*’ndan başka *Türk Kadını*’nda da yazıları çıkmıştır. Bu dergide yayımlananlar şöyledir:

“Fennî Sayfalar: Elbisede Renk İntihabı”, S. 1, 23 Mayıs 1334, s. 4-6.

“Fennî Sayfalar: Çirkinlik”, 6 Haziran 1334, S. 2, s. 19-21.

“Fennî Sayfalar: Saçların Hayat ve Mematı”, 20 Haziran 1334, S. 3, s. 35-37.

“Fennî Sayfalar: Saçların Hayat ve Mematı”, 4 Temmuz 1334, S. 4, s. 53-55.

“Fennî Sayfalar: Saçların Hayat ve Mematı”, 18 Temmuz 1334, S. 5, s. 74-76.

“Fennî Sayfalar: Çiçek Hastalığı ve Kırmızı Ziya”, 15 Ağustos 1334, S.7, s. 109.

Ahmet Edip, *Türk Kadını* dergisinde ise giyim-kuşam, boy ve kilo oranı, saç bakımı, çiçek hastalığı gibi konulara değinmiştir. *Türk Kadını* dergisinin de *Bilgi Yurdu Işığı* dergisi gibi bir dershanesi vardır. Adı Türk Kadını Dershanesi’dir. Bu okulla dil, müzik, fen dersleri ile her yaştaki kadını yetiştirmek için fırsat bulunmuştur. Hatta *Türk Kadını* dergisinde *Bilgi Yurdu*’nun ilanı dahi yer alır. Böylece daha fazla kadına ulaşılmaya çalışılır.

Bilgi Yurdu’nun ilanında Türkçe okuyup yazma ve ticaret derslerinin bedava verildiği; savaşta şehit olmuş asker çocuklarından olup ticarethanelerde çalışmak isteyenlerden ve az çok okuma ve yazma bilen kadınlardan yirmisine bedava matematik, hat, kitabet dersleri verileceği bildirilmiştir. Görüldüğü üzere, yazılı faaliyetlerinin yanı sıra özellikle okullaşma çalışmalarıyla Ahmet Edip, öncü bir erkek olarak dönemin ihtiyacına cevap verme çabası içindedir.

Ev Hocası Dergisi

Sürelî yayınlar, Tanzimat sonrasında toplumun değişimini yönlendirirler. Kısa aralıklarla çıkan ve çok sayıda basılan gazete ve dergiler, giderek bu süreci yöneten asıl unsur

haline gelir. Bu, kadınların sosyalleşmeleri konusunda da aynı şekliyle devam etmiştir. Kadınlara yönelik süreli yayınlar, 1869'dan itibaren görülmeye başlar. Bu süreli yayınların sayısı kadınlarda okuma oranı ve talepler paralelinde artarak devam eder. Ancak bütün süreli yayınlarda olduğu gibi kadın dergi ve gazetelerinde de bir istikrarsızlık söz konusudur. *Ev Hocası* böyle bir dergidir. Kadın basın tarihinde tek sayı çıkabilmiş bir dergi olarak yer alır.

Bu dergi adından da anlaşılacağı gibi kadınlara hem edebiyat hayatına katkıda bulunabileceklerini gösteren hem de okuyarak öğrendiklerini uygulamalarına teşvik olan -eve gelen- bir hoca görevindedir. Kadınlar *Ev Hocası* ile aralıklarla evlerine kadar gelen bir hocadan yararlı bilgiler öğrenerek hayata katılacaklardır.

Ev Hocası, 1 Temmuz 1339 (1923)'da yayımlanmıştır. İkdam Matbaasınca İstanbul'da basılmıştır. Fiyatı 5 kuruştur. Derginin ilk sayfasında “Meslek ve Maksat” başlıklı yazıda “Ev hanımlarına ve aile hayatına mahsus gayr-ı mevkût mecmuadır.” (*Ev Hocası*, 1923: 1) ibaresi geçmektedir. Bu cümle derginin düzenli aralıklarla yayımlanmayacağını hissettirir. “*Ev Hocası* cüz cüz intişar eden bir risale gibidir. Zamanı muayyen değildir. Ancak göreceği rağbet üzerine haftada bir veya birkaç defa çıkacağı gibi her gün dahi intişar eyleyebilir.” (*Ev Hocası*, 1923: 1) denilerek bunun göreceği ilgiye bağlı olduğu anlatılmak istenir. Yine bu yazıda “Bu mecmua âdetâ evlere gelen seyyar bir hoca gibi karilerine her şeyden bahsedecek ve her nüshası mutlaka birçok şeyler öğretecektir.” (*Ev Hocası*, 1923: 1) cümlesi geçmektedir. Ancak dergi bu hedeflerini gerçekleştirilememiş sadece tek sayı yayımlanabilmiştir. Dergideki imzalar ve yazıları şöyledir:

Ev Hocası, “Meslek ve Maksat”, s. 1-2.

Ahmet Edip, “Musahabe-i Fenniye: Şekerin Mevadd-ı Gıdaiye Arasında Mevkii”, s. 3-5.

Ziya Gökalp, “Ev Kadını-(Manzum)”, s. 6.

Faruk Nafiz, “Allah’ın En Büyük Kulu-(Manzum)”, s. 7.

Mustafa Rahmi, “Ev”, s. 8.

Ali Seydi, “Defter-i Galatattan: Galat-ı Meşhur Fasih-i Mehcurdan Evladır”, s. 9.

Naim, “Yediğimiz Bazı Sebzeleri Tanıyalım”, s. 9-10.

Nasiha, “Büyük Annesinin Mektubu”, s. 10-12.

Ârî, “Gülünç Fıkralar”, s. 12-13.

***, “Kadınlık Şuûnu: Türk Kadınlarının İlk Siyasî Hareketi”, s. 12-13.

Beyhan, “Kadın Haklarının Esirgenmesinden: Feminizm ve Terbiye-i Beytiyeye Dair Bir Mukaddime”, s. 14-16.

***, “Müfit Nasihatler”, s. 16.

Ev Hocası'nın Amacı

Dergi az çok eğitim görmüş ailelerle henüz eğitim görmekte olan gençlere ihtiyaçları olan bilgiyi sade bir dille ve kolayca vermeyi hedeflemektedir. Dergi, ailelere ev idaresinde yol göstermek üzere en ucuz ve en güzel eşyayı da ilan edeceğini belirtir. Hatta okuyucular yüzde beş komisyonla Ankara ve İstanbul'dan eşya alabilecek; yemek yapımı, bahçe işleri, konserve, tavukçuluk, arıcılık hakkında bilgi edinebileceklerdir. Posta pulu, kartpostal ve fotoğraf meraklılarına onları temin edecekleri yerleri de bildirecek olan dergide, okuyucuların eğlenmesi için ödüllü bilmecelerin yer alacağı bildirilmiştir.

“Ev hanımlarına ve aile hayatına mahsus gayr-i mevkut mecmuadır.” (Ev Hocası, 1923: 1) cümlesi ile yayın hayatına başlayan bu derginin sahibi ve müdürü, Ahmet Edip'tir. Dergi Ahmet Edip'in iki kitabının tanıtımı ile başlar. Bu kitaplardan biri binlerce nüshası okullara gönderilmiş olan *Yeni Millî Elifba*'dır. Dergide Edip'in elifbasının en kolay, en güzel ve en ucuz olduğu iddia edilir. Bir diğer kitap ise *Elifbadan Sonra Resimli Kıraat*'tir. *Resimli Kıraat*'in, okumayı öğrenen çocuklar için hazırlanmış bir metin kitabı olduğu belirtilmiştir.

Dergide tanıtımlarına yer verilen diğer kitaplar *Anadolu Yavrusunun Kitabı*, *İmtihan* ve *Ben Feylesof Oldum*'dur. *Anadolu Yavrusunun Kitabı* ilköğretimde okutulabilecek derli toplu tek kitaptır. *İmtihan*, Ahmet Edip tarafından düzenlenmiş bir komedyadır. *Ben Feylesof Oldum* ise Hakkı Baha Bey tarafından kaleme alınmış ince nükte içeren bir monologdur.

Ev Hocası'nda Ankara'da Anadolu Maarif Kitaphanesi'nden kitap kiralanabileceği ilanı yer almaktadır. Aynı zamanda dergiye ilan vermek isteyenler bu kitaphaneye başvurabileceklerdir. Dergi abonelerine bu ilanlarda yüzde on indirim uygulanacak ve yeni yayımlanan eserlerini gönderenlere bedava ilan yayımlama hakkı verilecektir. Böylece kitaphaneye yeni kaynak arayışı da sağlanmış olur. İlanlarda Anadolu Maarif Kitaphanesi'nden başka İstanbul'da Kitaphane-i İslam ve Askeriye'den de hızlı ve ucuz kitap temin edilebileceği duyurulmuştur. Böylece kırtasiye malzemeleri, pek çok dilde yayımlanmış kitap, gazete ve dergi temin edilmiş olur.

Ev Hocası'nın İçeriği

Dergideki ilk makale Ahmet Edip'e aittir. “Musahabe-i Fenniye” başlığı altında “Şekerin Mevadd-ı Gıdaiye Arasında Mevki” adlı bir alt başlık yer alır. Bu makalede Fransa,

İngiltere, Almanya, Avusturya, Amerika’da pek çok şeker fabrikasının bulunduğu belirtilerek, Anadolu’nun şeker fabrikalarına ihtiyacı olduğu söylenir. Şekerin ucuzlaması için şeker üretilmesi gereği, fabrika ihtiyacını doğurmaktadır. Bu yazının amacı kadınları ev içi üretimlere teşvik ederek sağlıklı beslenmeden haberdar etmektir. Bunun için kadınlara reçel ve tatlılarda yerli ürünler kullanılması tavsiye edilirken, insan vücudunun kuvvet bulması bakımından önemli görülen bu gıdanın olumsuzlukları da hatırlatılır. *Ev Hocası*’nda benzer içerikte başka yazılar da vardır. Örneğin “Yediğimiz Bazı Sebzeleri Tanıyalım” başlıklı yazıda hindiba, kereviz, ıspanak, semizotu, ebegümece, maydanoz, marul ve kabağın faydaları ve sağlık konusunda bilgi verilir. “Müfit Nasihatler” başlığı altında halı temizleme; elma ve armut saklama gibi konularda tavsiyelerde bulunulur. “Ev” başlıklı yazıda ev kurma ve idare etme, fen ve sanatın birlikte ortaya çıkardığı bir iş olarak tanımlanır. Kızların okullarda öğrenecekleri bilgileri evlerine götürecekleri, *Ev Hocası* dergisinin de mekteplere benzediği ve kadınlara kılavuz olacağı belirtilir. “Büyük Annesinin Mektubu” başlıklı yazıda ise veremin ne olduğu, nasıl bulaştığı, hangi konularda dikkatli olunması gerektiği basit bir kurgu yoluyla anlatılır. Telaşlı bir genç kızın sorması muhtemel sorular ve onun merakını giderecek cevaplarla verem tanıtılır. Yemek, uyku, spor, temizlik gibi konulara da bu hastalık üzerinden değinilir. *Ev Hocası*’na göre, kadınların öğrenmesi gereken bilgiler yemek, temizlik, sağlık konularından ibaret değildir. Bunun için “Defter-i Galattattan: Galat-ı Meşhur Fasih-i Mehcurdan Evladır” adlı bir yazı kaleme alınmıştır. Bu makalede “istikrâz”, “istikrâ”, “istimlâk”, “üstüvâ”, “isrâ” kelimeleri üzerinden konuşma dilindeki yanlışlıklar dile getirilir. Ayrıca dergide eğlence amacıyla bir bilmece ve “Ârî” rumuzlu yazar tarafından hazırlanmış iki fıkraya da yer verilmiştir.

Ev Hocası dergisinde iki edebî metin yer almaktadır. Bunlardan biri Ziya Gökalp’ın “Ev Kadını” adlı şiiridir:

“Benim evim bir cennet;
Ben onun hurisiyim...
Ocağımın saadet
Getiren perisiyim...

Evimde ben her akşam
Bir ziyafet yaparım;
İşinden gelir kocam,
Mektepten çocuklarım...

Sütunları somaki
Zümrüt kubbesindeki

Yüzlerce kandillerden
Yeşil nurlar dökülen
Bir çiçekli odada
Bizi toplar soframız.
Bir mabettir bu oda,
Sevişmemiz duamız...” (Ev Hocası, 1923: 6)

Şiirde kadınlara mutlu olmanın yolları anlatılır. Şiire göre kadınlar, işten gelen bir koca ile okuldan gelen çocuklar için ‘cennet ev’de hazırlık yapmaktadır. Kadının bu görevlerini yerine getirmesi ile eve ‘yeşil nurlar’ dökülecektir. Şiirde kadınlar, huzuru getiren ve evi mabede çeviren perilerdir.

Ziya Gökalp, kadınların sadece aile yaşamında değil; sosyal hayatta da hakları olduğuna inansa da; ona göre kadının ev içindeki rolleri, erkeğin çalışma hayatında var oluş kaygısından daha büyük bir sorumluluk gerektirmektedir. Çünkü toplumu sosyal hayata hazırlayan gruplardan en önemlisi ailedir. Aileyi kuran ve içindeki bireylerin yetişmesinde rolü olan ise kadınlar, yani annelerdir. “Gökalp’a göre toplumun üç temel ögesi vardır: Aile, devlet ve millet. Ailenin temeli kadın; devletin temeli erkek iken, milletin teşekkülü erkekle kadının oluşturduğu ortak çemberde şekillenecektir” (Çaha 2010: 115). İdeal kadın, yetişmiş erkeklerin yönetiminde, aile içinde, iyi bir eğitim almış olandır. Bu kadınlar yetiştirdikleri çocuklarla bu döngüye katkı sağlayacaklardır.

Dergide yer alan diğer edebî metin ise, Faruk Nafiz’in “Allah’ın En Büyük Kulu” başlıklı şiiridir:

“Nabzında bir iman vuran kanınla
Bu ziya görmeyen ufka yükseldin,
Bilmem ki semadan yüksek alınla
Güneşin doğduğu yerden mi geldin?
Hakikat nurudur yüzünde yanan
Bin yılda bir doğan kahramansın.
Cengiz’in eşi yok diyorlar, yalan!
Sen ondan şanlısın, ondan yamansın...
Eğilmez azmini dünyaya bildir,
Yurdunu ölümden sen halas eyle.
Anmazsa evladım benden değildir
İsmini bir değil, bin besmeleyle!” (Ev Hocası, 1923: 7)

Şairin, Atatürk'e seslendiği bu şiir, yeni bir toplumun inşasına yetiştirdikleri çocuklarla katkıda bulunan anneler için dergiye konulmuş olmalıdır. Şiirde yüzünde 'hakikat nuru' yansıdığı söylenen Atatürk; güneş, ışık, gökyüzü kelimeleri ile yüceltilir. Ondaki yenilmez azim, şaire bu ifadeleri çağrıştırmıştır. Ayrıca Cumhuriyetin ilanına birkaç ay kala, toplumun zihnindekilerle örtüşen bir içerik, kadınlar dünyasında yüceltilmek amacıyla yayımlanmış olmalıdır. Özellikle şiirde geçen "Anmazsa evladım benden değildir/ İsmi bir değil, bin besmeleyle!" (Faruk Nafiz, 1923: 7) mısraları gelecek nesle yönelik bir öğüttür.

Ev Hocası'ndan içeriği tanıtılan bu yazılar, derginin kadınların eğitimi ve sosyal hayata katılımıyla ilgilendiğini göstermektedir. Dergideki "Kadınlık Şuûnu: Türk Kadınlarının İlk Siyasi Hareketi" ve "Kadın Haklarının Esirgenmesinden: Feminizm ve Terbiye-i Beytiyeye Dair Bir Mukaddime" başlıklı yazılar ise, kadınların sosyal ve siyasi hayat karşısındaki sorumluluklarını göstermektedir.

"Kadınlık Şuûnu: Türk Kadınlarının İlk Siyasi Hareketi"

Ev Hocası dergisinde "Türk Kadınlarının İlk Siyasi Hareketi" başlığı altında bir haber yer almaktadır. Bu yazıda İstanbul'da Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulduğu ve beyannamesinin hazırlandığı belirtilir. Fakat beyanname hakkında herhangi bir bilgi verilmez. 16 Haziran 1923'te Nezihe Muhiddin tarafından kurulan Kadınlar Halk Fırkası, henüz kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmediğinden 1924'te Türk Kadınlar Birliği isimli bir derneğe dönüştürülür. Siyasi amaçları olan Kadınlar Halk Fırkası böylece siyasetle ilgilenmeyen bir kadın derneği haline getirilir. (Çakır, 1991:151)

"Kadın Haklarının Esirgenmesinden: Feminizm ve Terbiye-i Beytiyeye Dair Bir Mukaddime"

Ev Hocası dergisinde "Feminizm ve Terbiye-i Beytiyeye Dair Bir Mukaddime" adlı haber yayımlanmıştır. Bu yazı *Bilgi Yurdu Işığı*'nda da makaleleri bulunan 'Beyhan' adlı bir kadın imzasıyla kaleme alınmıştır. Yazıda 19. yüzyılın sonlarında kadınların sosyal hayata katılımı "feminizm" olarak değerlendirilir. "Kadınla erkek hayatta beraber yaşamaya mecbur iki unsurdur." denilerek kadının erkekle eşit olduğu ve eşit bir şekilde terbiye edilmesi, eğitim görmesi gereğine değinilir. Çünkü kadın erkeğin arkadaşı, karısı ve çocuklarının annesidir ve aynı eğitim ile terbiye göremeyenler beraber yaşayamayacaklardır. "Kadınla erkek çocukluktan itibaren "müsavat" hissiyle fikren yekdiğerine takarrüp edilmeli,"dir. Makaleye göre Beyhan, kadın eğitimini iki başlıkta değerlendirmeyi teklif etmektedir. Biri kadınların "ekmeğini kazanmak için iş ve sanat eğitimi" almaları gerektiği, diğeri ise aileyi idare etmek için "ev idaresi eğitimi" almalarının iyi olacağı görüşüdür.

Beyhan, Feminizmi de şöyle tanımlar: “Kadınlar mükellef buldukları vezaif-i beytiyeyi ifa etmekle beraber bugün diğer işlerin ve sanatların icrasında da hür ve serbest bulunmak ve erkek gibi sahib-i hukuk olmaktır. İşte feministlik denilen nisaiyyet meselesi bundan ibarettir.” (Beyhan 1923: 16) *Ev Hocası* dergisi bu yazıya bir not düşerek, yazının yayımlanması ile göstermek istedikleri çizginin daha da belirginleştiğini, kendilerinin de bir kadın hakları koruyucusu olduklarını belirterek şöyle devam ederler: “(...) bugün mukaddimesini yazdığımız feminizm hakkında her nüshada malumat verilecek ve bütün dünyadaki kadınlık şuûnu takip ile karilerini mümkün olduğu kadar en mühimlerinden haberdar eyleyecektir.” Dergi yayıncıları ayrıca okuyuculara seslenerek, kadınları yazmaya teşvik edecek bir yazı ortamı oluşturacaklarını, erkeklere kendilerini anlayabilecek arkadaş ve eş yetiştirmeye yardımcı olacaklarını da söylerler.

Sonuç

Osmanlı’da toplumsal, kültürel, ekonomik anlamda cinsiyetsizleşme mümkün olamamıştır. Kadınların toplum hayatındaki yerleri bir takım rollerle sınırlandırılmıştır. Kadınların rollerindeki değişime yönelik farkındalıklar ise bu dönemde kazanılmıştır. Ancak asıl değişim, kadınların eğitilmesi ile gerçekleşecektir. Çünkü kendini bireysel ve sosyal hayatta tanıması gereken kadın ve bu tanıma uyum göstermesi beklenen erkek; ancak belli bir eğitim seviyesinden geçtikten sonra siyasal kimlikler üzerine düşünebilecektir. Kadınların eğitilmesi hem aile hem milletin oluşumunda hem de iktisadî anlamda önemli bir ihtiyaçtır. Bu meseleler basın hayatının hareketlenmesiyle kadına da alan açmış ve yayın faaliyetleri kadın hukukunu doğuran, besleyen fikirlere kaynaklık ederek kadınlara da çatı oluşturmuştur.

Cumhuriyet sonrası ise, kadının cinsiyetsizleşmesi üzerine düşünceler geliştirilmiştir; ancak yeni devlet, yazı ve toplum algısı bakımından *Ev Hocası* bu meselelerin arasında kalmış bir geçiş dönemi dergisidir. Bu sebeple dergide kadınlar için sadece pratik ve genel bilgiler yer almıştır. *Ev Hocası*, topluma kadınlık ve erkekle bütün olunacağını hatırlatır ve bu yoldaki uygulamaları düzenler. Cumhuriyetin ilanına kadar geçen zamanda, yeni toplum ve millet olma kaygısı ön planda olmuştur. Bu zaman aralığında kadının kendisi için değil; milletin faydası için bu çalışmalara yönelmesi fikri geliştirilmiştir. Bu sebeple, tek sayı çıkmış bile olsa, kadın tarihine bir ses katan her dergi, gazete, bilgi önemlidir. Kadınlara yönelik her yayın faaliyeti onların kendi varlıklarını gösterecekleri alanı biraz daha genişletir. Böylece yazma ve var olma ediminin insana özgü olduğunu kabul eden zihinler yetişmeye başlar. *Ev Hocası*, uzun soluklu olmasa da bu amaçla yayın hayatına katılmıştır.

Kaynaklar

- AHMET MİTHAT EFENDİ. (2011). *Fazıl ve Feylesof Kızım Fatma Aliye'ye Mektuplar*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- ARGUNŞAH, H. (2016). *Kadın ve Edebiyat- Babasının Kızı Olmak*. “Mithat Efendi'den Fatma Aliye Hanım'a Devam Edenler: 'Sen Nesin Bilsen!'”. İstanbul: Kesit Yayınları,183-206.
- BEYHAN. (1923). Feminizm ve Terbiye-i Beytiyeye Dair Bir Mukaddime. *Ev Hocası*, 1, 14-16.
- ÇAHA, Ö. (2010). *Sivil Kadın*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- ÇAKIR, S. (1991). Osmanlı Kadın Dernekleri. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 1, 139-157.
- FARUK NAFİZ. (1923). Allah'ın En Büyük Kulu. *Ev Hocası* dergisi, 1, 7.
- FATMA ALİYE. (1895). Bablulardan İbret Alalım. *Hanımlara Mahsus Gazete*, 2, 2-3.
- KARACA, Ş. (2010). Şemsettin Sami ve Kadınlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, 136-146.
- KURNAZ, Ş. (1991). *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- MÜFİDE FERİD (1919). Feminizm. *Türk Kadını* Dergisi, 20, 305.
- NAMIK KEMAL (1862). Terbiye-i Nisvan Hakkında Bir Layihadır. *Tasvir-i Efkâr*, 457, 1-2.
- ŞEMSETTİN SAMİ (1879). *Kadınlar*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- TOSKA, Z. (1998). *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. “Cumhuriyet'in Kadın İdeali: Eşiği Aşanlar ve Aşamayanlar”. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 71-88.